סדר פיסוק טעמים

1. שיטת הפיסוק וההטעמה של טעמי אמ״ת דומה בדרך כלל לזו של כ״א ספרים. ואף על פי שסימני הטעמים שונים בשתי המערכות, הרי הם דומים בעקרונותיהם. נציג תחילה את הרשימה המלאה של המפסיקים באמ״ת.

קיסר

סלוק:	אְ		כגון: יָשֵׁב

מלכים

עוֹלֶה וְיוֹרֵד:	אֹ	(בכתבי היד: אָ)	כגון: לְנַפְשִׁי
אַזְלָא לְגַרְמֵהּ:	אֹ|	(בכתבי היד: אֹי)	כגון: לְדָוִד|
אִתְנַחְתָּא:	אָ	(בכתבי היד: אָ)	כגון: עָמֵד
פְּזֵר:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: לְדָוִד
רְבִיעַ:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: יְהוָה

מפסיקים נוספים — בתחום שלשמאל אתנחתא

דְּבִיעַ מֻגְרָשׁ:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: לְצָיִם
שַׁלְשֶׁלֶת גְּדוֹלָה:	אֹ|	(בכתבי היד: אֹי)	כגון: תִּצְרֶנּוּ|
מַהְפָּךְ לְגַרְמֵהּ:	אָ|	(בכתבי היד: אָי)	כגון: מִפָּנַי|

משנים

רְבִיעַ גָּדוֹל:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: צֶדֶק
צִנּוֹר:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: הָלַךְ
רְבִיעַ קָטָן:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: מִזְמוֹר
דְּחִי:	אָ	(בכתבי היד: אָ)	כגון: גּוֹיִם
מַהְפָּךְ לְגַרְמֵהּ:	אָ|	(בכתבי היד: אָי)	כגון: שָׁם|

שלישים

פְּזֵר:	אֹ	(בכתבי היד: אֹ)	כגון: רֹאשִׁי
אַזְלָא לְגַרְמֵהּ:	אֹ|	(בכתבי היד: אֹי)	כגון: אֵלַי|
מַהְפָּךְ לְגַרְמֵהּ:	אָ|	(בכתבי היד: אָי)	כגון: וַאֲנִי|

2. הרי אלו שבעה עשר מפסיקים, המיוצגים על ידי אחת עשרה צורות של טעמים. ארבע מהצורות האלה משמשות בדרגות שונות או קרויות בשמות שונים: אולא

טבלת „טעמי אמ״ת״ כלליהם ודיניהם מיוסדים עפ״י ספר „תורת אמ״ת״ להר״ר יצחק בן אריה יוסף דב ז״ל. (ראה בפתח דבר עמוד יג).

כאן מובא צילום הסכמה של הגרש״ר הירש זצ״ל על מחבר הספר „תורת אמת״ שנדפס בשנת תרי״ב.

הסכמה

מהרב המובהק הגאון הגדול והחסיד המפורסם לשם ולתהלה, ה״ה כבוד מוהר״ר
שמשון הירש נר״ו אב״ד בקהלה הקדושה של פפד״מ יע״א.

חוסכי זמירות ישראל, דורשי מצלי מוסר, מוקירי חכמת בני קדם ירשו לקרקע מחצבת הזהב חסר מחברו הנגון והמשכיל יצחק בן אריה יוסף דוב, תקר תעלומות חכמה ושחט מבחר נקדנים הקדמונים נ״ע משפטי טעמי אמ״ת, לחסר מבלעדיהם חין לגוח חל הקדש פנימה להבין מחל ומלינה דברי חכמים וחידותם, ורק ע״י פסקי הטעמים נבינה במקרח. על כן מחברו יהי נרוך, וכל תומכיו ומסעדיו להוליח לחור מעשהו לזכות חת הרבים נפרי חבונתו, רוב נרכות ישינו מהחל הטוב, כעתירת המדבר נעד כנוד התורה ולמודיה, הנעה״ח היום יום ג׳ ער״ח סיון תרי״ב לפ״ק

שמשון בן לא״א כמו״ה **רפאל הירש** פ״פ יצ״ו
עובד עבודת הקדש פה ק״ק פ״פ ח. מ. יע״ח.

דיני טעמי אמ״ת בקצרה

ומבוא לפני העיון בטבלה השניה

טעמי אמ״ת (של הספרים: איוב, משלי, תהלים) **נבדלים** בדיניהם בצורתם ומקום קביעתם בתיבה, מטעמי שאר אחד ועשרים הספרים. משום שפסוקיהם קטנים מכל שאר כ״א כתבי הקודש, לכן נשתנו גם טעמיהם משאר טעמי המקרא. ואף כי גם בכ״א הספרים נמצאים פסוקים קצרים, מכל מקום יש הבדל ביניהם ובין פסוקי אמ״ת. כי רוב פסוקי כ״א הספרים כוללים מאמר אחד, אבל פסוקי אמ״ת יש בהם נתחי ענינים ענינים עד שלא נמצאו חמש תיבות מחוברות יחד. והפסוקים הקטנים שישנם בעשרים ואחד הספרים אינם מרובים *). ובתוספות (ב״ב יד ע״ב) כתבו: שספרי תהלים משלי ואיוב כתובים מעין שירה, ומקראות קצרים, וניגון מיוחד להם.

והנה, נגינות ספרי אמ״ת אעפ״י שהן נבדלות משאר טעמי המקרא בשימושן ומעלותן ושכנותן והרכבתן, מכל מקום ברמות צורותיהן שוות הן.

אולם זאת לדעת, כי הטעמים של שני הפרקים הראשונים של ספר איוב וגם כמה פסוקים שבסופו, דיניהם שווים לשאר כ״א הספרים, מפני שהם כפתיחה וסיום לספר.

כמו לשאר טעמי המקרא כן גם לטעמי אמ״ת שלשה תפקידים:

א) **לציין את מקום ההטעמה במלה** (אם הוא מלרע או מלעילה). **וזה על ידי ציון הטעם באות שבה יש להטעים את הנגינה. ודבר זה נוהג בכל טעמי אמ״ת מלבד שני הטעמים „צינור״ ו„דחי״, כמבואר בטבלת טעמי אמ״ת** (מספר סדורי ד׳ ס׳).

ב) **לסמן את המלים הנמשכות הלאה, או נקראות לחוד, או מפסיקות את הענין וכדומה. וזהו לצורך הבנת הענין.**

ג) **לנגן את קריאת המלים בהתאם לטעמיהן. כפי המסורת הנמסרת מדור לדור בעל־פה.**

וכן יש גם כן לטעמי אמ״ת טעמים מפסיקים (= מלכים), **ומשרתים שהם רהוטים לטעמים שלאחריהם,** ראה לעיל בעמוד יח. **והוא הדין לכאן.**

כשיש שני טעמים בתיבה אחת, ההטעמה היא בסימן האחרון, כמו: מַמַּעֲצֹתֵיהֶם (תהלים ה יא), **ההטעמה היא על „הֶם״, חוץ מן ה„דחי״ שאם יש בתיבתו עוד טעם מונח אחריו,**

*) על פסוקי תהלים שהם עוד יותר קצרים מכפי שהנם לפנינו, יש ללמוד מן ברייתא ערוכה במסכת קדושין דף לי ע״א: מ״ד חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושבונה הוו פסוקי ס״ה, ימר עליו תהלים שמונה, (עכ״ל הברייתא). והקשו שם בתוס׳ וז״ל: תימה דע״כ בחומש יש יותר, דאפילו אם יהיו פסוקי תהלים מ״ג תיבות בלבד, אינו כל כך כמו שיש בחומש, עכ״ל.

יש להטעים את האות הראויה להטעמה כפי משפט התיבה, כמו: שָׁעֲמָדִים (תהלים קלה ב), יש להטעים מלרע, בהברת „דים",
(כי ה„דחי" מסומן בראש התיבה, אבל הטעמתו היא בתיבה זו על תנועת „דים").

כשבא טעם מפסיק מסוים פעמים ברציפות, יש לטעם הראשון הפסקה גדולה מן השני, כמו: לַחַסְיָדֶךָ וַתֹּאמֶר (תהלים פט כ).

כשבאים שני משרתים או יותר זה אחר זה, יש ע"פ רוב למשרת האחרון ניגון ארוך מניגון המשרתים הקודמים לו עד שלרוב הוא מעמיד קצת את תיבתו, כגון, וַעֲתָה מְלָכִים הַשְׂכִּילוּ (תהלים ב י).

הטעמים המפסיקים של טעמי אמ"ת מתחלקים בנעימת נגינתם לשלשה סוגים: משוררים, מעלים, ומניחים. –

המשוררים הם: פזר, שלשלת, צינור, רביע קטן. הם מרוממים בקול שיר ומפוזר.

ומן המעלים רק אחד: רביע גדול. ויורם בקולו ואינו מתפזר.

והמניחים, אשר נעימת קולם נגון יורד מלמעלה למטה, הם ששה: לגרמיה, דחי, עולה ויורד, אתנח, רביע מוגרש, סלוק. וה„לגרמיה" כשיבוא לפני ה„צנור" קולו משובר ויותר נמוך.

ה„פסק" (א|א), ה„מתג" (א), וה„מקף" (א־), לא נכללו ברשימת הטעמים, ותפקידם בספרי אמ"ת כמו בשאר ספרי התנ"ך, ולעיל כבר נתבארו תפקידיהם בקצרה (עמוד כב–כד).

ויש בטעמי אמ"ת שני טעמים אשר בזמן שהנגינה היא בראש התיבה, הם ממלאים את מקום ה„מקף", וסימן ה„מקף" אינו מופיע כלל, והם: „עולה ויורד" ו„צינורית"
(ראה בסבלת טעמי אמ"ת במספר סדורי ב ו-כ).

טבלת טעמי אמ"ת תמצא בסוף הספר

א) ע"י קריאת הטעמים המפסיקים והמשרתים בשמותיהם.
ב) להבחנת ארבע הדרגות וכתותיהן של הטעמים המפסיקים

מובאים כאן פסוקים עם טעמיהם. ומעליהם נרשם שמו של כל טעם וטעם. ומתחתיהם נמשך קו מתחילת הפסוק עד לטעם של המפסיקים הגדולים: סלוק, עולה ויורד, אתנח. ואחרי כל טעם מפסיק, בין של המפסיקים הגדולים ובין של המפסיקים הקטנים מסומן על הקו סימן הפסק מיוחד, המראה את חוזק הפסק, בהתאם לארבע הדרגות המסומנות בטבלאות, ולכל דרגה סימן מיוחד. ואלו הם הסימנים:

לדרגה א וכתתה (סלוק, עולה־ויורד, אתנח) הסימן:

לדרגה ב וכתתה (רביע גדול) הסימן:

לדרגה ג וכתתה (רביע קטן, רביע מוגרש, צינור, שלשלת גדולה) הסימן:

לדרגה ד וכתתה (דחי, פזר, לגרמיה) הסימן:

תהלים מזמור סז

מרכא | רביע־מוגרש | מרכא | סלוק | מרכא | רביע־גדול | מרכא

(ב) אֱלֹהִים יְחָנֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יָאֵר פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה:

אתנח | מרכא (מהפך*) | מרכא | מונח | סלוק | מונח | מונח | פשטא

(ג) לָדַעַת בָּאָרֶץ דַּרְכֶּךָ בְּכָל־גּוֹיִם יְשׁוּעָתֶךָ:

רביע־מוגרש | סלוק | מרכא | אתנח | רביע־מוגרש

(ד) יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ

*) ראה בסבלת טעמי אמ"ה במספר סדורי ב בסוף ההערות.

(ח) יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וְיִירְאוּ אוֹתוֹ כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ׃

מֻנַּח אַתְנָח מֻנַּח רְבִיעַ מְגֻרָּשׁ סוֹף פָּסוּק

(ז) אֶרֶץ נָתְנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ׃

זָקֵף מֻנַּח אַתְנָח רְבִיעַ מְגֻרָּשׁ סוֹף פָּסוּק

(ו) יוֹדוּךָ עַמִּים ׀ אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם׃

מֻנַּח מֻנַּח אַתְנָח רְבִיעַ מְגֻרָּשׁ סוֹף פָּסוּק

כִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים מִישֹׁר וּלְאֻמִּים ׀ בָּאָרֶץ תַּנְחֵם סֶלָה׃

מֻנַּח מֻנַּח אַתְנָח שַׁלְשֶׁלֶת גְּרוֹלָה מֻנַּח סוֹף

עַמִּים כֻּלָּם׃ (ה) יְשִׂמְחוּ וִירַנְּנוּ לְאֻמִּים

מֻנַּח סוֹף מֻנַּח רְבִיעַ קָטֹן עוֹלֶה וְיוֹרֵד

פסוקים להדגמת טעמים נוספים

תהלים לב

(ו) עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־חָסִיד ׀ אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא

דָּחִי מֻנַּח עֹלֶה לְגַרְמֵה (אַזְלָא לְגַרְמֵה) צִנּוֹר גַּלְגַּל עוֹלֶה־וְיוֹרֵד

רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֲלֵיו לֹא יַגִּיעוּ׃ (ז) אַתָּה סֵתֶר

דָּחִי מֻנַּח אַתְנָח רְבִיעַ־מְגֻרָּשׁ מֻנַּח סוֹף שׁוֹפָר מֻנַּח

לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה׃

צִנּוֹר גַּלְגַּל עוֹלֶה־וְיוֹרֵד מֻנַּח אַתְנָח מֻנַּח סוֹף

תהלים נו

(יד) כִּי הִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת הֲלֹא רַגְלַי מִדֶּחִי

מֻנַּח גַּלְגַּל זָקֵף צִנּוֹר מֻנַּח רְבִיעַ־קָטֹן עוֹלֶה־וְיוֹרֵד

לְהִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי אֱלֹהִים בְּאוֹר הַחַיִּים׃

דָּחִי מֻנַּח אַתְנָח רְבִיעַ־מְגֻרָּשׁ סוֹף